

УДК 342.951.006.03(477)

В. М. Подойніцин,
старший науковий
співробітник ДНДІ МВС –
відповідальний секретар
технічного комітету
стандартизації
«Продукція спеціального
призначення» (ТК 184)

ДОСВІД АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАНДАРТИЗАЦІЇ У СФЕРІ ОБОРОНИ НАТО ТА ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ У ВІТЧИЗНЯНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

У статті розглядаються питання адміністративно-правового забезпечення стандартизації у сфері оборони провідних країн-членів Північноатлантичного Альянсу. Також стисло наведені передумови створення НАТО та надаються пропозиції щодо імплементації досвіду застосування адміністративно-правового забезпечення стандартизації у сфері оборони провідних країн-членів НАТО до національного законодавства України.

Ключові слова: адміністративно-правове забезпечення, Альянс, стандартизація у сфері оборони, Міністерство оборони, НАТО.

В. М. Подойніцын,
старший науковий
сотрудник ГНИИ МВД –
ответственный секретарь
технического комитета
стандартизации
«Продукция специального
назначения» (ТК 184)

ОПЫТ АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ СТАНДАРТИЗАЦИИ В СФЕРЕ ОБОРОНЫ НАТО И ЕГО ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ В ОТЕЧЕСТВЕННОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬНОЕ

В статье рассматриваются вопросы административно-правового обеспечения стандартизации в сфере обороны ведущих стран-членов Североатлантического Альянса. Также кратко приведены предпосылки создания НАТО и представлены предложения по имплементации опыта применения административно-правового обеспечения стандартизации в сфере обороны ведущих стран НАТО в национальное законодательство Украины.

Ключевые слова: административно-правовое обеспечение, Альянс, стандартизация в сфере обороны, Министерство обороны, НАТО.

V. M. Podoynitsyn,
senior researcher SRI MIA
Ukraine – responsible secretary
of technical committee
standardization «Production
of special purpose» (TC 184)

EXPERIENCE OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL SUPPLY OF STANDARDIZATION IN THE FIELD OF NATIONAL DEFENSE AND ITS IMPLEMENTATION IN DOMESTIC LEGISLATION

The article deals with the issues of administrative and legal support for standardization in the defense sphere of the leading member countries of the North Atlantic Alliance. Also, the prerequisites for the creation of NATO are briefly presented, and proposals are presented on the implementation of the experience of applying administrative and legal support for standardization in the defense sphere of the leading NATO countries in the national legislation of Ukraine.

Key words: administrative and legal support, Alliance, standardization in the field of defense, Defense Ministry, NATO.

В умовах прагнення України до Європейського Союзу (далі – ЄС) та організації Північноатлантичного Альянсу (далі – НАТО або Альянс) з метою підвищення обороноздатності України доречним, на нашу думку, є дослідження досвіду административно-правового забезпечення стандартизації у сфері оборони деяких провідних країн світу, що входять до складу НАТО.

Необхідно зазначити, що жодна держава не може побудувати свою оборонну політику і цивілізовані взаємовигідні відносини з іншими країнами без створення національного административно-правового законодавства зі стандартизації у сфері оборони.

Для можливості вивчення досвіду створення административно-правового забезпечення стандартизації Альянсу ми повинні дослідити це питання з початку заснування НАТО.

НАТО було засноване в 1949 році. На противагу радянській військовій машині НАТО створювалося також з метою протистояти загрозам піратства від Африканського Рогу до морської безпеки у Середземному морі, але дії Росії в останні роки, особливо її вторгнення в Україну в 2014 році, переорієнтували увагу Альянсу на євразійський континент [4].

Створення Альянсу було частиною більш широких завдань, щоб служити трьом цілям: стримувати східний експансіонізм, запобігти відродженню націоналістичного мілітаризму в Європі через сильну присутність на континенті та заохочення європейської політичної інтеграції [5].

З огляду на домінування НАТО у глобальному безпековому просторі ми розглянемо основні положення та напрями діяльності Альянсу у сфері стандартизації. Основні напрями діяльності у сфері стандартизації Альянсу викладено у розділі 48 інформаційного

видання відділу громадської дипломатії НАТО «Довідник НАТО». Зокрема, там зазначено таке: «Стандартизація робить надзвичайно важливий внесок у спільну оперативну ефективність збройних сил Альянсу і дає можливість краще використовувати економічні ресурси. Значні зусилля докладаються до вдосконалення співпраці та уникнення дублювання при науковому, технологічному, виробничому, матеріально-технічному забезпеченні та закупівлі оборонних систем. Це досягається в основному через підтримку угод зі стандартизації НАТО (далі – STANAG). Впровадження цих угод допомагає країнам досягти потрібного рівня оперативної сумісності й краще виконувати спільні стратегічні, оперативні та тактичні завдання, розуміти і виконувати командні процедури та ефективніше користуватися матеріально-технічною базою, озброєнням та оснащенням» [1].

У рамках Програми «Партнерство заради миру» НАТО відкрило для України доступ до всіх нормативних документів Альянсу, крім документів, які мають гриф обмеження доступу, тому що відповідно до процедур НАТО для можливості надання цих документів державам, які не є членами НАТО, а є країнами-партнерами, потребується згода всіх держав – членів Альянсу, що є дуже складною процедурою.

Зазначимо, що найбільш передовим та перспективним у зазначеній сфері є законодавство США. У позиції (С) щодо стандартизації предметів постачання, параграфу 2451 «Управління оборонними поставками», розділу 145 «Каталогізація та стандартизація», частини 10 «Збройні сили», Кодексу законів Сполучених Штатів Америки зазначено таке: Міністр оборони повинен забезпечити:

1) стандартизацію предметів постачання, які використовуються у всій системі Міністерства оборони шляхом розробки і використання окремих специфікацій, уникнення дублювання та повторюваності технічних характеристик, а також скорочення числа розмірів і видів схожих предметів постачання;

2) стандартизацію методів пакування і збереження таких предметів;

3) ефективне використання процедур (послуг) і засобів для перевірки, випробувань, а також прийняття на постачання цих предметів.

Крім того, у параграфі 2452 – «Обов'язки Міністра оборони» викладене таке:

Міністр оборони зобов'язаний:

1) організувати розробку, опублікування і перегляд, затверджувати військові специфікації та стандарти, каталоги схвалених предметів постачання;

2) встановлювати сфери відповідальності за частини програм стандартизації та каталогізації між структурними підрозділами Міністерства оборони США та Збройних Сил США;

3) приймати всі остаточні рішення з будь-яких питань щодо програм стандартизації та каталогізації [7].

Як бачимо, усі компетенції з виконання робіт зі стандартизації у сфері оборони США, включаючи прийняття стандартів у сфері оборони, покладено виключно на Міністерство оборони США, що є повною протилежністю чинної в Україні системи стандартизації у сфері оборони, де Міністерство оборони України позбавлено можливості прийняття національних стандартів у сфері оборони на законодавчому рівні.

Цікавим з точки зору надбання досвіду з організації адміністративно-правового забезпечення стандартизації у сфері оборони є законодавство Сполученого Королівства Великої Британії (далі – Великобританії).

У своїй діяльності зі стандартизації у сфері оборони Міністерство оборони Великої Британії користується нормативно-правовим актом.

«Керівництво з оборонної стандартизації Сполученого Королівства Великої Британії» від 12 грудня 2012 року.

Стандартизація у сфері оборони (DStan) входить до складу інженерної групи під керівництвом директора з безпеки і навколишнього середовища, якості і технологій (DS & EQT) і є центром передового досвіду Міністерства оборони Сполученого Королівства Великої Британії «Ministry of Defence (United Kingdom)» (далі – MOD) для управління стандартизацією протягом усього життєвого циклу та виконує такі функції:

- підтримку і розвиток відповідних стандартів оборони Великої Британії (Def Stans), надання відповідних рекомендацій зі стандартизації, включаючи прийняття, розробку, відбір і застосування британських стандартів оборони;

- надання консультацій та інструкцій групам поставок оборонного обладнання і підтримки (DE & S) для розробки планів управління стандартизацією і впровадження інтелектуального використання стандартів, які підтримують їхні проекти;

- ведення переговорів, вплив і узгодження політики і процедур стандартизації НАТО і Європейського оборонного агентства (EDA) під час ведення операцій Великої Британії;

- ведення послідовної національної політики стандартизації, яка узгоджена з політикою НАТО і EDA / EC;

- забезпечення надання оборонних стандартів у міжурядові комітети зі стандартизації;

- забезпечення онлайн-послуг і процесів у галузі управління стандартизацією і розробки стандартів за допомогою набору інструментів інформаційної системи стандартизації (StanMIS);

- проведення національної ратифікації оперативних і матеріальних угод зі стандартизації НАТО STANAG для забезпечення підтримки військових операцій Збройних Сил Сполученого Королівства Великої Британії «British Armed Forces» (далі – BAF) тощо [6].

Маємо зазначити, що національне законодавство зі стандартизації у сфері оборони Великої Британії діє більше ста років і модернізується відповідно до умов сучасності та рівня технологій.

Розглянемо систему адміністративно-правового забезпечення стандартизації у сфері оборони Французької Республіки.

Законодавчою основою цієї системи є нормативно-правовий акт, який регламентує стандартизацію в Міністерстві оборони Французької Республіки «Ministre de la Défense» (далі – МО Франції). Так, у пункті В.1. «Загальні положення» додатка В «Система стандартизації в Міністерстві оборони Франції», Інструкції зі стандартизації у сфері оборони від 19 липня 2010 описується організація системи функціонування стандартизації у сфері оборони, яка відповідає за реалізацію політики стандартизації в рамках плану дій щодо стандартизації у сфері оборони.

Керівники підрозділів, відділів, сил, служб і установ МО Франції є учасниками цієї системи.

Національна жандармерія Франції, яка перебуває у складі Міністерства внутрішніх справ, гідрографічна і океанографічна служба Військово-морського флоту, державні та адміністративні установи беруть участь у діяльності зі стандартизації у сфері оборони. Ці організації спільно з директором центру стандартизації у сфері оборони визначають положення, що стосуються їх участі у системі стандартизації в сфері оборони.

Маємо процитувати пункт Б. 2. додатку Б зазначеної інструкції щодо повноважень директора центру стандартизації.

У Міністерстві оборони призначається директор центру стандартизації міністерства оборони «*Directeur du Centre de Normalisation du Ministère de la Défense*» (далі – RMN)...

. У цих рамках RMN:

- координує в міністерстві нагляд за роботою і сприяння стандартизації;
- представляє Міністерство оборони в рамках міжміністерської групи зі стандартів, очолюваної міжміністерським делегатом зі стандартів...

У цих рамках директор центру стандартизації у сфері оборони:

- представляє Міністерство у співробітництві з вітчизняними і міжнародними організаціями, зокрема з комітетом стандартизації НАТО і групою стандартизації матеріальних засобів Європейського оборонного агентства (EDA);

- контролює представництво Міністерства оборони в рамках внутрішніх і міжнародних комітетів, комісій і робочих груп зі стандартизації, орієнтує і координує діяльність своїх представників у цих органах;

- забезпечує інтереси Міністерства оборони в процесах цивільної стандартизації;

- приймає рішення про створення спільних панелей стандартизації (CIN) після консультацій із зацікавленими органами;

- затверджує стандарти, розроблені Міністерством оборони;

- контролює навчання і комунікації для цілей стандартизації.

Навіть з цього витягу ми розуміємо, наскільки є великими повноваження Міністерства оборони Франції у проведенні робіт зі стандартизації у сфері оборони [3].

Корисним також буде вивчення досвіду законодавства зі стандартизації у сфері оборони нашого найближчого західного сусіда – Республіки Польща (далі – Польща), яке має суттєві відмінності від законодавства вищезгаданих країн-членів НАТО.

У Статті 8 Закону Республіки Польща «Про стандартизацію» від 12.09.2002 викладене таке:

1. З метою гарантування та забезпечення у сфері стандартизації інтересів держави з питань оборони та безпеки дозволяється, крім Польського комітету нормалізації (національний орган стандартизації Польщі), розробляти, затверджувати та скасовувати документи зі стандартизації, зокрема оборонні стандарти, іншим структурам, на які не розповсюджуються принципи стандартизації, вказані у ст. 4, та вимоги пунктів 3, 5–7 ст. 5 цього закону.

2. Рада міністрів своїм актом визначає особливості стандартизації у сфері оборони та безпеки держави:

1) організацію та порядок проведення через Польський комітет нормалізації, Міністра національної оборони та Міністра внутрішніх справ, робіт зі стандартизації, пов'язаних із інтересами оборони та безпеки держави;

2) види документів зі стандартизації, які застосовуються у сфері оборони і безпеки;

3) порядок розроблення, затвердження та використання згаданих у пп. 2 документів, зокрема оборонних стандартів, вимоги яких не можуть бути включені до національних стандартів;

4) порядок схвалення та впровадження міжнародних військових нормативних документів зі стандартизації [2].

Також у Розпорядженні Ради міністрів Республіки Польща від 23.12.2002 № 2038 «Про організацію діяльності зі стандартизації у сфері оборони і безпеки держави» викладено:

– § 3.1 Міністром національної оборони та Міністром внутрішніх справ створюються органи зі стандартизації, на які покладаються:

- організація діяльності зі стандартизації у сфері оборони та безпеки держави;
- планування та координація робіт зі стандартизації у сфері оборони та безпеки держави, за винятком тих робіт, які належать до компетенції Польського комітету нормалізації;
- визначення порядку розроблення, затвердження та використання документів зі стандартизації у сфері оборони і безпеки держави, перелічених у пунктах 2–4 § 5.

§ 5. До документів зі стандартизації у сфері оборони і безпеки держави відносять:

- 1) польські національні стандарти на озброєння та військову техніку, які позначаються (PN-V);
- 2) оборонні стандарти, які позначаються (NO);
- 3) керівництва з оборонної стандартизації, які позначаються (PDNO);
- 4) аналітичні звіти, які позначаються (AB).

§ 6.3. З метою участі у розробленні документів зі стандартизації, перелічених у пунктах 2–4 § 5, зацікавлені міністерства можуть створювати суб'єкти стандартизації, відмінні від технічних комітетів стандартизації [9].

Тобто на прикладі законодавства Республіки Польща ми визначили, що, крім Польського комітету нормалізації, аналогічні повноваження державного рівня із національної стандартизації зі сфери своєї діяльності має також Міністерство оборони Польщі і навіть Міністерство внутрішніх справ Польщі. Ця позиція є досить доречною, оскільки під час прийняття національних нормативних документів, які стосуються, наприклад, виключно сфери діяльності Міністерства внутрішніх справ Польщі, не потребується проводити узгодження з керівними органами інших силових структур, що суттєво скорочує час введення стандартів у дію.

Позитивним, на нашу думку, є також те, що адміністративно-правові акти та їхні пояснення щодо діяльності всіх структур та підрозділів НАТО зведені в публікації НАТО «НАТО legaldeskbook» (Правове керівництво НАТО) [8]. Ця публікація не пропонує всеохоплюючої формули про те, які правові рішення приймати командуванню НАТО щодо будь-якого конкретного аспекту, а також не має на меті замінити національні законодавства країн-членів Альянсу. Це керівництво передбачає, що зазначений документ буде надавати конкретну юридичну підтримку при плануванні та здійсненні операцій і місій у різних обставинах, середовищах і місцях. Тому керівництво та його вміст є гнучкими та географічно універсальними у застосуванні.

Беручи до уваги позитивний ефект від видання та впровадження «Правового керівництва НАТО», українське адміністративно-правове законодавство, яке регулює систему стандартизації у сфері оборони України, потребує створення подібного документа.

На підставі проведеного аналізу зарубіжного досвіду організації та функціонування систем адміністративно-правового регулювання стандартизації у сфері оборони деяких країн-членів НАТО можна дійти до таких висновків. Сучасне адміністративно-правове регулювання зі стандартизації у сфері оборони зарубіжних країн, НАТО є основним фактором створення та функціонування систем стандартизації у сфері оборони і має вплив на захист суверенітету, територіальної цілісності та безпеки, захищеності суспільства і держав, що входять до міжнародних та регіональних оборонних організацій, від внутрішніх і зовнішніх загроз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Довідник НАТО. Відділ громадської дипломатії НАТО. 1110 Брюссель, Бельгія. НАТО 2006. (NATO HANDBOOK) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-ukr-2006.pdf>.
2. Збірник законів Республіки Польща. DziennikUstawRzeczypospolitejPolskiej [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dziennikustaw.gov.pl/du/2002/s/169/1386/D2002169138601.pdf>.
3. Інструкції зі стандартизації у сфері оборони. Instruction concerning defence standardization of July 19th, 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://edsis.eda.europa.eu/Files/Instruction_Normalisation_de_Defense_19.07.2010_-_English.pdf.
4. Офіційний сайт Ради зовнішніх зв'язків НАТО (Councilforeignrelations) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.cfr.org/background/north-atlantic-treaty-organization-nato>.
5. Офіційний сайт НАТО (NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.nato.int/cps/su/natohq/declassified_139339.htm.
6. Офіс Прем'єр-міністра. Стандартизація у сфері оборони Сполученого Королівства. PrimeMinister'sOffice [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.gov.uk/guidance/uk-defence-standardization>.
7. § 2451 «Управління оборонними поставками», Частина 10 «Збройні Сили» Кодексу Законів Сполучених Штатів Америки § 2451title 10 – Armedforces Page 1428. United States Code [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/USCODE-2010-title10/pdf/USCODE-2010-title10-subtitleA-partIV-chap145.pdf>.
8. Правове керівництво НАТО. Natolegaldeskbook [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://info.publicintelligence.net/NATO-LegalDeskbook.pdf>.
9. Розпорядження Ради Міністрів. Rozporzndzenie Rady Ministrowzdnia 23 grudnia 2002 r [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dziennikustaw.gov.pl/D2002239203801.pdf>.